

<https://areena.yle.fi/1-63500841>

Historiallinen tausta:

-keisarikunta romahti 1917, kaksi vallankumousta (helmikuu, lokakuu), sisällissota jatkui vuoteen 1922.
-1922 bolševikit vakiinnuttivat valtansa, Neuvostoliitto syntyi (eristettiin, eristäytyi kansainvälisestä yhteisöstä)

- **Vladimir Iljits Lenin** 1917-1924: voitti vallankumouksen ja sisällissodan, autoritaarinen hahmo, haki kansainvälistä kommunistista järjestelmää (mm. komintern-järjestö)

- **Josif Stalin** 1928 (vakiinnutti valtansa) - 1953 kuoli: brutaali hallinto, 2.ms voitto Saksasta/Hitleristä/fasismista -> "voitontähtä".

2ms jälkeen NL suurvalta; käynnistyi kylmä sota USA vs. NL -> asevarustelu, kilpailu järjestelmien välillä esim. avaruus (NL: Sputnik, Gagarin; USA: kuu)

- **Nikita Hruštšov** 1953-1964: yksinvaltainen, virheet maatalouspolitiikassa (maissi), globaalit virheet (Kuuba, välirikko Kiinan kanssa) -> ei teloitettu, ei vangittu -> jäi eläkkeelle.

- **Leonid Brežnev** 1964-1982: ongelmat syvenivät ja jatkuivat: vallan keskittäminen, korruptio, sensuuri, valehtelu, harmaa talous, talousongelmat syvenivät; NL ei kestänyt sotilasmenojen kasvattamista ja varustelukilpailua USA:n kanssa. Taloudessa 5-vuotissuunnitelmat -> 1970-luvulla Neuvostokuluttaja (kulutustuotteet); raaka-ainetuottaja riippuvuus öljy&kaasu.

- **Juri Andropov** 1982-1983 (vallassa 15kk) -> vanha, väsynyt, sairas -> kykenemätön uudistuksiin tai johtoon.

- **Konstantin Tšernenko** 1984--1985 -> vanha, väsynyt, sairas -> kuoli nopeasti

-Mihail Gorbatsšov 1985-1991

-uudistaja, tunnisti uudistustarpeet ja halusi toimia -> uskoi kommunismiin ja pyrki kehittämään järjestelmää toimivammaksi

-glasnost (avoimuus) -> valehtelun ja sensuurin perinne oli katkaistava

-perestroika (talousuudistukset, osittainen markkinatalous) esim. korruption vastaiset toimet

-Tšernobyli 1986 -> katastrofi

-länsijohtajat arvostivat, kotimaassa sai kritiikkiä

-Reagan, Thatcher, Gorbatsšov -tulivat hyvin toimeen keskenään -> talous, aserajoitukset, yhteistyö

Kylmän sodan kriisejä:

-Vietnamin sota 1955-1975 -> ensin Ranskan Indokiinan sota (kolonialismi); USA:n joukot 1965 -> USA vetäytyi 1973 -> Pohjois-Vietnam miehitti Etelä-Vietnamin -> kirvelevä tappio Yhdysvalloille.

NL ja Kiina tukivat Pohjois-Vietnamia; USA Etelä-Vietnamia.

Proxy-sota.

Itä-Eurooppa:

-1956 Unkarin kansannousu -> NL kukisti

-1958 Prahan kevät -> Tšekkoslovakiassa (Alexander Dubček) pyrittiin uudistamaan kommunismia ("ihmiskasvoinen kommunismi") -> Brežnevin oppi -> "what we have we hold" - pidetään etupiirit;

tarvittaessa turvataan kommunismin säilyminen armeijan avulla. USA ei puuttunut NL:n etupiiriin asioihin.

1970-luvulla LIENNYTYS + kansainvälinen vasemmistolaisuuden aalto.

- Nixon -> Kiina & NL --> kauppa & aserajoituksia

1979 AFGANISTAN -> NL hyökkäys (suunnittelija Juri Andopov, KGB) tuki kommunisteille vs. mujahedin sissit (tuki USA&CIA)

-NL:lla ei exit-strategiaa, strateginen virhe hyökätä -> NL:n "Vietnam" -> NL:n armeija hutilo, isot tappiot.

1989 Berliinin muuri murtui-> 1990 Saksat yhdistyivät (Helmut Kohl) -> Gorbatsov ei vaatinut, että Saksa ei saa liittyä Natoon, antoi luvan yhdistymiseen.

1988-1989 vapausliikkeitä itä-Euroopassa -> Puolan solidaarisuusliike (Lech Walesa) -> Baltian maat -> Unkari -> Itä-Saksa ja muut kansandemokratiat.

1988-1989 demokraatialiike myös NL:ssa

Ongelmat kärjistyivät:

-talousongelmat

-kommunistipuolueen valta-asema

-1991 kommunistijuntan vallankaappausyritys Moskovassa -> Boris Jeltsin kukisti

-Itä-Euroopan vapausliikkeet 1980-luvulta alkaen

-25.12.1991 Mihain Gorbatsovin ero, TV:ssä; 31.12.1991 NL hajosi

-muodostui 15 itsenäistä tasavaltaa, joista suurin Venäjä, jonka johtoon Boris Jeltsin.